

КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

*Укладач – доцент кафедри підприємства і права, к. і. н., доцент
Т. О. Щетиніна*

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Конституційні основи публічної влади» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки ЗВО СВО «Бакалавр» спеціальності «Публічне управління та адміністрування».

Предметом дисципліни є вивчення становлення та розвитку публічної влади на засадах Конституції України.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення навчальної дисципліни професійної підготовки вибіркової частини, базується на знаннях отриманих при вивченні дисциплін «Історія України», «Правознавство», тісно пов'язане з навчальною дисциплінами «Служба в органах місцевого самоврядування» «Аграрне право», а також є базою для вивчення навчальної дисципліни «Управління розвитком економіки регіонів».

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є надати студентам знання про публічну владу з огляду норм Конституції України, забезпечити засвоєння ними базових теоретичних засад щодо становлення, формування та перспектив подальшого розвитку публічної влади в рамках конституційних норм, опанування студентами методики правового аналізу конституційних норм реалізації публічної влади.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є формування у майбутніх фахівців:

знань про: загальні засади конституційних основ публічної влади як навчальної дисципліни; головні поняття та термінологію конституційних основ публічної влади ; основні етапи історії становлення публічної влади на засадах конституції в Україні та світі; систему організації та межі компетентності органів публічної влади, закріплені у нормах Конституції; адміністративно-територіальний устрій України та його відображення в структурі органів публічної влади; основні ознаки органу державної влади; конституційний статус органу публічної влади; конституційну систему і види органів державної влади та місцевого самоврядування; визначені нормами Конституції повноваження територіальних громад щодо впливу на діяльність органів публічної влади;

вмінь: орієнтуватися в теоретичних засадах та термінології конституційних основ публічної влади; аналізувати норми Конституції щодо публічної влади; складати звернення до органів публічної влади у відповідності до норм Конституції; професійно використовувати інформацію про засади діяльності, порядок прийняття рішень та структуру органів публічного управління; застосовувати сучасні інформаційні технології при розгляді конституційних основ публічної влади.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у здобувачів вищої освіти мають бути сформовані наступні елементи компетентності:

знання:

- основні поняття курсу: конституція, конституціоналізм, публічна влада, виконавча влада, уряд, міністерство, відомство, місцеве самоврядування, референдум;
- історія становлення української публічної влади на основі ідей конституціоналізму;
- основні форми прямого народовладдя: вибори та референдум, їх вплив на діяльність органів публічної влади;
- повноваження Президента України в рамках реалізації публічної влади;
- система органів виконавчої влади згідно норм Конституції України;
- система органів місцевого самоврядування згідно норм Конституції України;
- конституційні принципи організації та діяльності органів державної влади;

– Верховна Рада України як законодавчий орган та її вплив на розвиток публічної влади;

вміння:

– аналізувати норми Конституції України, які регулюють створення та діяльність органів публічної влади в Україні;

– визначати основні етапи розвитку конституціоналізму в Україні та його вплив на становлення публічної влади;

– уміти визначати сутність конституційного ладу в Україні;

– аналізувати доктрину поділу влади;

– визначати повноваження Президента України щодо реалізації публічної влади в державі;

– визначати повноваження уряду, центральних органів виконавчої влади та їх компетенцію щодо реалізації публічної влади;

– уміти скласти звернення громадян (скарги, клопотання, пропозиції) до органів публічного управління;

– здійснювати аналіз правових засад Конституції щодо місцевого самоврядування в Україні;

– визначати порядок обрання та призначення посадових осіб органів публічного управління у відповідності до норм Конституції України.

способи мислення:

– формування суджень – форми відображення об'єктивної дійсності, яка полягає у ствердженнях наявності або відсутності ознак, властивостей або відносин у публічній владі, що зазначені в Конституції України;

– пропонування міркувань – низки пов'язаних суджень, спрямованих на те, щоб з'ясувати істинність якої-небудь думки у сфері конституційних основ публічної влади, доведення її або заперечення;

– створення умовиводів – виведення з одного або декількох суджень щодо певних відносин у публічній владі, що походять з конституційних норм;

– генерування понять – пізнання сутності предметів і явищ у межах конституційних основ публічної влади в їх істотних зв'язках, узагальнення їх істотних ознак.

професійні, світоглядні і громадянські якості:

– здатність використовувати знання, вміння та навички для теоретичного та практичного освоєння проблем і перспектив розвитку конституційних основ публічної влади та планувати, організувати, реалізувати, презентувати відповідні наукові дослідження;

– ґрунтовні знання історичних засад розвитку конституційних основ публічної влади в Україні та становлення відповідних інститутів публічної влади закордоном;

– ґрунтовні знання класичного та сучасного наукового інструментарію дослідження соціально-економічних явищ та процесів у галузі конституційних основ публічної влади;

– здатність організувати та проводити аналітичні дослідження, використовуючи сучасну методологію та інформаційні технології;

– здатність застосовувати одержані знання з конституційних основ публічної влади для формулювання нових теоретичних трактувань і положень, практичних адресних рекомендацій і пропозицій;

– здатність виявляти та розуміти причинно-наслідкові зв'язки між розвитком конституціоналізму та його впливом на становлення публічної влади, ідентифікувати та оцінювати фактори впливу;

– ґрунтовні знання особливостей, інструментарію, новітніх тенденцій розвитку конституційних основ публічної влади, управління архівною справою.

морально-етичні цінності:

– сформулювати уявлення про моральні цінності людини;

– здатність висловлювати своє судження про роль і значущість моральних цінностей

у житті людини;

- формувати вміння аналізувати мотиви та вчинки людей, моделювати та розв'язувати ситуації, пов'язані з виконанням обов'язків у колективі;
- розвивати почуття відповідальності за свій вибір та наслідки вчинків;
- виховувати самостійність, волю, моральність.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин / 4 кредити ЄКТС.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Теоретичні основи Конституції України

Історико-культурні та соціально-економічні передумови виникнення інституту «основного закону (lex fundamentalis) держави» як важливого елементу загальноєвропейської культури. Поняття та сутність Конституції, її юридичні властивості. Предмет та межі конституційного регулювання. Функції Конституції. Об'єкти конституційного регулювання. Форма і структура Конституції. Реалізація Конституції. Конституція і конституціоналізм. Поняття, сутність та характерні ознаки конституціоналізму як політико-правового явища.

Тема 2. Основні етапи розвитку Конституції України та відображення в них ролі публічної влади

Періодизація розвитку конституційно-правової думки в Україні. Політико-правова характеристика пам'яток правової думки та основних конституційних проектів і актів України попередніх етапів національної історії: «Руська правда» Ярослава Мудрого, Литовські статuti, Конституція Пилипа Орлика, «Начерки Конституції Республіки» Григорія Андрузького, «Проекть основаній устава украинского общества «Вольний Союз» – «Вільна Спілка» Михайла Драгоманова, конституційний проект Михайла Грушевського 1905 року, універсали Української Центральної Ради, конституційне законодавство Української Народної Республіки, Західноукраїнської Народної Республіки, Української Гетьманської Держави, Карпатської (Закарпатської) України, Української РСР та ін.

Політико-правова характеристика етапу становлення нової конституційної системи незалежної України (Декларація про державний суверенітет України; Концепція нової Конституції України, схвалена Верховною Радою Української РСР 19 червня 1991 року; Акт проголошення незалежності України; проекти Конституції України 1 липня 1992 року, 26 жовтня 1993 року; Конституційний Договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України).

Загальний огляд конституційних проектів України 1995-1996 років. Витоки та перспективи розвитку Конституції України 1996 року. Наступність у конституційному розвитку України. Перехідні положення Конституції України.

Сучасний розвиток Конституції України.

Тема 3. Загальні засади конституційного ладу України

Поняття, сутність та система загальних засад конституційного ладу в Україні. Права людини і суверенітет народу як основа українського державотворення. Форма держави: правління, політичний режим, державний устрій. Основні форми прямого народовладдя: вибори та референдум. Державна влада і місцеве самоврядування. Верховенство права, поділ влади, територіальна цілісність і єдність держави як конституційні принципи. Україна – суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. Держава і громадянське суспільство.

Конституційні засади політичної та ідеологічної різноманітності суспільного життя. Ідеологія українського державотворення. Конституційне закріплення власності, підприємництва, соціальної спрямованості ринкової економіки. Місце і роль політичних партій, громадських організацій, релігійних громад і церкви, засобів масової інформації у процесі становлення демократичної, соціальної і правової держави.

Державно-правові ознаки суверенітету. Державні символи України (Державний герб

України, Державний прапор України, Державний гімн України) та інші атрибути української державності (офіційна назва Української держави, державна мова, столиця, національна грошова одиниця, національні свята, державна печатка, державні нагороди тощо); питання їх належного нормативно-правового закріплення, регулювання та охорони.

Конституційно-правовий статус української нації, корінних народів і національних меншин в Україні, гарантії їх вільного розвитку.

Інститут захисту конституційного ладу. Принципи зовнішньої політики України. Оборона і безпека України.

Тема 4. Територіальний устрій України

Територіальний устрій як категорія конституційного права. Територія держави як об'єкт конституційно-правового регулювання. Конституційно-правовий статус кордонів держави, територіальна юрисдикція. Державна територія України (поняття, основні етапи формування, проблема співвідношення державної території з українською етнічною територією). Державний кордон України.

Україна – унітарна держава. Територіальна автономія в унітарній державі: статус Автономної Республіки Крим.

Адміністративно-територіальний устрій України: Автономна Республіка Крим, область, район, місто, селище, село. Порядок утворення адміністративно-територіальних одиниць. Статус адміністративно-територіальних одиниць та порядок його зміни. Організація влади в адміністративно-територіальних одиницях.

Столиця України: особливості політико-правового статусу міста Києва.

Тема 5. Конституційно-правові форми народовладдя в Україні

Форми безпосереднього волевиявлення українського народу. Способи формування державних органів: вибори, призначення, спадкування, їх вплив на соціально-політичну природу і статус державних органів.

Поняття і види виборів в Україні. Вибори як спосіб обрання народних депутатів України, Президента України, голів і депутатів місцевих рад, сільських, селищних і міських голів.

Виборче право і виборча система. Об'єктивне і суб'єктивне виборче право. Активне і пасивне виборче право. Принципи виборчого права. Основні засади виборчого процесу. Види виборчих систем: мажоритарна, пропорційна та змішана; їх основні відмінності. Призначення виборів. Виборчі округи, виборчі дільниці, виборчі комісії, списки виборців. Висунення кандидатів, суб'єкти права висунення кандидатів. Гарантії діяльності висунених кандидатів. Фінансування виборів. Визначення результатів голосування.

Поняття і види референдумів. Предмети всеукраїнського та місцевих референдумів. Порядок організації та проведення всеукраїнського та місцевих референдумів. Юридична сила рішень всеукраїнського та місцевих референдумів. Народне обговорення найважливіших питань суспільного і державного життя. Дорадче опитування громадян. Збори громадян та інші форми визначення громадської думки. Відкликання народних депутатів України, депутатів та голів місцевих рад. Звернення громадян. Порядок розгляду пропозицій, заяв і скарг громадян. Відповідальність за порушення законодавства про звернення громадян.

Тема 6. Конституційно-правові засади організації та діяльності органів державної влади в Україні

Поняття та основні ознаки органу державної влади. Конституційний статус органу державної влади. Конституційна система і види органів державної влади. Чинники, що впливають на формування системи органів державної влади: форма правління, форма політичного правління, форма державного устрою, доктрина поділу влади, досвід державного будівництва, національні традиції державотворення та ін. Конституційні принципи організації та діяльності органів державної влади.

Тема 7. Верховна Рада як єдиний орган законодавчої влади в Україні

Правова природа парламенту держави, його місце і роль у системі органів держави.

Парламент та парламентаризм. Становлення парламентаризму в Україні. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України: порядок формування, строк повноважень, дострокове припинення діяльності, структура, повноваження, форми роботи.

Постійні комітети, тимчасові комісії та інші органи Верховної Ради України. Депутатські групи та фракції.

Голова Верховної Ради України, його заступники. Секретаріат Верховної Ради України. Конституційно-правовий статус народного депутата України. Вільний та імперативний депутатський мандат. Депутатський імунітет та індемнітет. Право законодавчої ініціативи. Законодавча діяльність і законодавчий процес у Верховній Раді України.

Тема 8. Президент України – глава держави

Правова природа, соціальне призначення і політична роль інституту глави держави (зумовленість формою державного правління, одноособовий та колегіальний глава держави, місце глави держави в системі органів державної влади тощо). Формування інституту глави держави в Україні.

Місце і роль Президента України в конституційній системі України. Порядок обрання, строк повноважень: причини та умови дострокового припинення повноважень, присяга Президента України. Відповідальність глави держави. Повноваження Президента України, їх класифікація. Акти Президента України, їх контрастичність. Адміністрація Президента України, її правовий статус.

Тема 9. Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі органів виконавчої влади, інші органи виконавчої влади

Правова природа уряду – Кабінету Міністрів України, його місце в системі органів державної влади. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України: місце в системі органів виконавчої влади, структура, порядок утворення, основні напрями діяльності, акти, відповідальність. Прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України і міністри України.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. Конституційно-правовий статус місцевих органів виконавчої влади. Порядок формування, структура, повноваження та акти місцевих державних адміністрацій. Відповідальність місцевих органів виконавчої влади.

Тема 10. Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні

Міське самоврядування як конституційно-правовий інститут: поняття, сутність, основні теорії місцевого самоврядування. Інститут місцевого самоврядування в Україні: історико-правовий огляд.

Система та основні принципи місцевого самоврядування в Україні, економічна, фінансова база місцевого самоврядування. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування. Сільські, селищні, міські ради – представницькі органи місцевого самоврядування: порядок утворення, структура, форми діяльності, повноваження. Районні та обласні ради – органи місцевого самоврядування, що представляють інтереси територіальних громад.

Депутат ради. Сільський, селищний, міський голова. Виконавчі комітети сільських, селищних та міських рад: порядок утворення, структура, повноваження. Органи територіальної самоорганізації громадян.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Актуальні проблеми конституційного права України : [Підруч.] / за заг. ред. проф. Олійника А. Ю. – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 554 с.

2. Конституційне право України : [Підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / За ред. академіка АПрН України, д. ю. н., проф. Ю. М. Тодики, д. ю. і п. н., проф. В. С. Журавського. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. – 544 с.

3. Конституційне право України : [Підруч.] / В. І. Чушенко, І. Я. Заяць; за заг. ред. В. І. Чушенка; М-во освіти і науки України, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – [Вид. 2-е, допов. і переробл.] — К. : Ін Юре, 2009. — 547 с.
4. Конституційне право України : [Посібник для підготов. до іспиту] / Ю. Г. Барабаш [та ін.]; за заг. ред. Ю. Г. Барабаша. – Х. : Право, 2012. – 303 с.
5. Конституційне право України: [Підруч.] / за заг. ред. В. Л. Федоренка. – [4-е вид., перероб. і доопр.; передмова проф. В. М. Шаповала.] – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 727 с.
6. Кравченко В. В. Конституційне право України : [Навч. посіб.] / В.В. Кравченко. – К. : Атіка, 2002. – 479 с.
7. Погорілко В.Ф. Конституційне право України. Академічний курс: [Підруч.] У 2-х т. / В.Ф. Погорілко, В.Л.Федоренко. – Т.1 / За ред. В.Ф. Погорілка. – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2006. – 544 с.
8. Погорілко В.Ф. Конституційне право України : [Підруч.] / В.Ф. Погорілко, В.Л.Федоренко ; МОНУ ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАНУ ; Київський ун-т права; за заг. ред. В.Ф. Погорілка. – [2-ге видання, перероб., та доп.] – Київ : Правова єдність, 2010. – 432 с.
9. Фрицький О.Ф. Конституційне право України : [Підруч.] / О.Ф.Фрицький.– К. : Юрінком Інтер, 2002. – 536 с.
10. Фрицький О.Ф. Муніципальне право України : [Підруч. для юридич. вищ. учбов. Зал.] / О.Ф.Фрицький. – К. : Юрінком Інтер, 2004.

Допоміжна

1. Баглай М. В. Малая энциклопедия конституционного права [Текст] / М. В. Баглай, В.А.Туманов. – М. : БЕК, 1998. – 519 с.
2. Влада в Україні: шляхи до ефективності : Всеукр. форум учених-правознавців [Текст] / відп. ред. О. Д. Святоцький. — К. : Ін Юре, 2010. — 686 с.
3. Годованець В.Ф. Конституційне право України : [Консп. лекц.] / В.Ф. Годованець. – К. : МАУП, 2010. – 216 с.
4. Колодій А.М. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні : [Підруч.] / 2-е вид., перероб. і доп. / А.М.Колодій, А.Ю.Олійник. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 504 с.
5. Конституційне право України : [Темат. слов.] / М-во внутр. справ України, Харк. нац. ун-т внутр. справ, Херсон. юрид. ін-т; [упоряд.: Галуцько В. В. та ін.; за ред. В. В. Галуцька]. – Херсон : Херсон. міська друк., 2010. – 131 с.
6. Конституція України в актах Конституційного Суду України (аналітичний огляд та коментар) [Текст] / А. Стрижак. – К. : Ін Юре, 2010. – 629 с.
7. Конституція та засади конституційного ладу України у питаннях та відповідях : [Навч. посіб.] / Є. І. Григоренко, О. С. Передерій. – Х. : ХУПС, 2010. – 171 с.
8. Конституційна юрисдикція : [Підруч.] / Ю. Г. Барабаш [та ін.]; за ред. Ю. Г.Барабаша, А. О. Селіванова; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х. : Право, 2012. – 166 с.
9. Конституційне право України: [Підруч.] / за заг. ред. В. Л. Федоренка. – [4-е вид., перероб. і доопр.]. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 727 с.
10. Муніципальна влада в Україні : проблеми теорії та практики [Текст] / О. В. Батанов; [відп. ред. М. О. Баймуратов]; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К. : Юридична думка, 2010. – 653 с.
11. Теліпко В. Е. Конституційне та конституційно-процесуальне право України : [Навч. посібн.для студентів вищ. навч. закл.] / В. Е. Теліпко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2009. – 568 с.
12. Юридична енциклопедія : В 6 т. [Текст] / Редкол.: Ю. С.Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: «Українська енциклопедія», 1998.

Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України : офіційний веб-портал [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws>. – Назва з титул. екрана.

2. Юристконсульт : Народний правовий портал (Коментовані кодекси, науково-практичні коментарі чинного законодавства) [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://legalexpert.in.ua/komkodeks.html>. – Назва з титул. екрана.

3. PRAVO.BIZ.UA : Юридична бібліотека [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://pravo.biz.ua/>. – Назва з титул. екрана.

4. Електронна юридична бібліотека [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://pravo-ukraine.org.ua/resyrsi/biblioteka>. – Назва з титул. екрана.

5. Студентський юридичний портал України [Електронний ресурс] - Режим доступу : http://the-law.at.ua/load/juridichna_literatura/41. – Назва з титул. екрана.